

УДК 346.9

DOI 10.32782/2523-4269-2024-89-49-52

Ярмоленко Олександр Сергійович,

кандидат юридичних наук, докторант

(Донецький державний університет внутрішніх справ, м. Кропивницький)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1414-5991>

ВИСУВАННЯ КРЕДИТОРСЬКИХ ВИМОГ У СПРАВІ ПРО БАНКРУТСТВО

Статтю присвячено дослідженню особливостей висування кредиторських вимог у справі про банкрутство. Розглянуто процес висування вимог кредиторів до боржника залежно від виду кредитора у справі про банкрутство. Обґрунтовано, що статус кредитора у справі про банкрутство в широкому розумінні особа отримує після її визнання такою в судовому порядку, про що виноситься ухвала. Аргументовано, що висування кредиторських вимог до боржника здійснюється: на стадії подання заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство; у процедурі розпорядження майном; у ліквідаційній процедурі.

Ключові слова: банкрутство, неплатоспроможність, кредитор, Кодекс України з процедур банкрутства, розпорядження майном, ліквідаційна процедура.

Постановка проблеми. Поняття кредитора в цивільно-правовому розумінні та в контексті законодавства про банкрутство суттєво різняться. Після відкриття провадження у справі про банкрутство щодо боржника кредитори останнього втрачають можливість висувати до нього вимоги в межах виконавчого провадження або інших процедур, а єдиним способом стягнення боргів з такого боржника стає процедура банкрутства. Однак самого лише факту існування заборгованості боржника перед кредитором недостатньо, щоб останній автоматично став повноцінним учасником справи про банкрутство: для цього потрібно подати відповідну заяву, оформлену належним чином і у встановлені законодавством строки. Тому висування кредиторських вимог у справі про банкрутство є важливим етапом такої справи, з якого для кожного кредитора починається (або не починається) участь у конкурсному процесі. Цей етап потребує дослідження та наукового осмислення, спроба чого й буде зроблена в цій статті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом неодноразово ставали предметом дослідження для вітчизняних науковців та практиків, серед яких слід відзначити: О. Беяневич, О. Бірюкова, А. Бутирського, І. Бутирську, Л. Грабован, М. Гурина, В. Джуна, В. Дутку, С. Жукова, Ю. Кабенюк, Л. Ніколенко, Б. Полякова, Р. Полякова, П. Пригузу, В. Радзивілюк та інших. При цьому питання висування кредиторських вимог у справі про банкрутство залишається актуальним з огляду на постійні зміни як у законодавстві, так і в практиці застосування відповідних правових норм.

Мета статті – розкрити особливості висування кредиторських вимог у справі про банкрутство.

Виклад основного матеріалу дослідження. Справа про банкрутство є складним механізмом, який поєднує норми різних галузей права, причому не лише матеріальних, а й процесуальних. Така множинність галузей

права зумовлена досягненням головної мети справи про банкрутство – задоволення вимог кредиторів.

Кредитором, у розумінні ст. 1 Кодексу України з процедур банкрутства (далі – КУЗПБ), є юридична або фізична особа, а також орган контролю, уповноважений відповідно до Податкового кодексу України вживати заходів щодо забезпечення погашення податкового боргу та недоїмки зі сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування у межах своїх повноважень, та інші державні органи, які мають вимоги щодо грошових зобов'язань до боржника, а також адміністратор за випуском облігацій, який відповідно до Закону України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки» діє в інтересах власників облігацій, що мають підтверджені у встановленому порядку документами вимоги щодо грошових зобов'язань до боржника [1]. Беручи участь у справі про банкрутство боржника, кредитори мають на меті задовольнити свої грошові вимоги [2, с. 67].

Цивільний кодекс України в ст. 510 визначає кредитора як одну зі сторін у зобов'язанні. Натомість щоб стати кредитором у справі про банкрутство, недостатньо бути таким у розумінні Цивільного кодексу України. За нормами КУЗПБ необхідно подати відповідну заяву до господарського суду, який розглядає справу про банкрутство.

При цьому процес подання згаданих заяв є різним залежно від виду кредитора. Аналізуючи зміст ст. 1 КУЗПБ, можна дійти висновку, що у справі про банкрутство беруть участь три види кредиторів: конкурсні, поточні та забезпечені. Проте аналіз решти положень КУЗПБ дає змогу виокремити й інші види кредиторів, зокрема: ініціювальний кредитор; адміністратор за випуском облігацій, який діє як конкурсний кредитор; кредитори за вимогами щодо виплати заробітної плати, авторської винагороди, аліментів, а також за вимогами щодо відшкодування шкоди, заподіяної життю та здоров'ю громадян, сплати страхових внесків на загально-

обов'язкове державне пенсійне та інше соціальне страхування тощо.

Отже, розглянемо процес висування вимог кредиторів до боржника в процедурі розпорядження майном залежно від виду кредитора у справі про банкрутство.

Ініціювальний кредитор насамперед висуває грошові вимоги до боржника одночасно з поданням заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство (неплатоспроможність). Крім того, ініціювальний кредитор також має право заявити додаткові грошові вимоги до боржника в межах тридцятиденного строку.

Стосовно вимог ініціювального кредитора є важливим, щоб господарський суд установив відсутність спору про право щодо вимог такого кредитора. Адже якщо під час розгляду заяви ініціювального кредитора буде встановлено наявність спору про право, суд відмовляє навіть відкрити провадження у справі про банкрутство. Безспірність майнових вимог кредиторів має підтверджуватись об'єктивними факторами [3, с. 91]. Господарський спір науковцями визначається як суперечність між учасниками господарських відносин щодо різного розуміння взаємних прав та обов'язків, які наявні через реалізацію або порушення правових норм в економіці та які підлягають вирішенню сторонами або в юрисдикційному порядку [4, с. 14]. Встановлення наявності чи відсутності спору про право – це завдання господарського суду, який на свій розсуд, оцінивши всі подані ініціювальним кредитором докази, повинен ухвалити важливе рішення – відкривати провадження у справі про банкрутство чи ні. Розсуд суду є комплексом правомочності, оскільки господарське судочинство є сукупністю стадій, у кожній із яких господарський суд, реалізуючи надані права, провадить різну діяльність, визначену завданнями судочинства [5, с. 32]. Оцінюючи заявлені грошові вимоги ініціювального кредитора, господарський суд повинен перевірити обґрунтованість вимог заявника та факт неплатоспроможності боржника, адже, як зазначає Л. Грабован, «... відсутність будь-яких критеріїв підстав відкриття справи про банкрутство може мати наслідком неоднакову практику застосування вказаних норм та величезну кількість випадків відкриття справ стосовно підприємств, які не мають ознак неспроможності» [6, с. 54].

Конкурсні кредитори за вимогами, що виникли до дня відкриття провадження у справі про банкрутство, зобов'язані подати до господарського суду письмові заяви з вимогами до боржника, а також документи, що їх підтверджують, протягом 30 днів з дня офіційного оприлюднення оголошення про відкриття провадження у справі про банкрутство.

Поточні кредитори з метою захисту своїх прав зобов'язані представити до суду свої вимоги до боржника до початку ліквідаційної процедури [7, с. 26]. До визнання боржника банкрутом спори боржника з кредиторами, які мають поточні вимоги до боржника, вирішують у межах справи про банкрутство шляхом їх розгляду в позовному провадженні господарським судом.

Забезпечені кредитори зобов'язані подати заяву з грошовими вимогами до боржника під час провадження у справі про банкрутство в частині вимог, що є незабезпеченими, або за умови відмови від забезпечення.

Адміністратор за випуском облігацій, який діє як конкурсний кредитор, подає заяву з вимогами до боржника з урахуванням вимог статті 93-1 КУзПБ (адміністратор за випуском облігацій зазначає у заяві з вимогами до боржника єдину вимогу кредитора, що дорівнює сумі

всіх підтверджених вимог власників облігацій, в інтересах яких діє такий адміністратор).

Кредитори за вимогами щодо виплати заробітної плати, авторської винагороди, аліментів, а також за вимогами щодо відшкодування шкоди, заподіяної життю та здоров'ю громадян, сплати страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне та інше соціальне страхування мають право подати до господарського суду письмові заяви з вимогами до боржника, а також документи, що їх підтверджують.

За загальним правилом вимоги кредиторів, заявлені після закінчення строку, встановленого для їх подання, задовольняють у порядку черговості, встановленої КУзПБ. Такі вимоги є конкурсними, однак не мають права вирішального голосу на зборах та комітеті кредиторів.

Із наведеного вбачається, що для конкурсних кредиторів діє присікальний строк (30 днів), а для інших кредиторів такий строк не діє, останні можуть не подавати заяви в тридцятиденний строк, а розпорядник майна зобов'язаний окремо повідомити господарський суд про вимоги кредиторів, які забезпечені заставою майна боржника, згідно з їхніми заявами, а за відсутності таких заяв – згідно з даними обліку боржника, а також внести окремо до реєстру відомості про майно боржника, яке є предметом застави згідно з відповідним державним реєстром.

Також розпорядник майна зобов'язаний окремо повідомити господарський суд про вимоги щодо виплати заробітної плати, авторської винагороди, аліментів, а також про вимоги щодо відшкодування шкоди, заподіяної життю та здоров'ю громадян, згідно із заявами таких кредиторів та/або даними обліку боржника.

Статус кредитора у справі про банкрутство у широкому розумінні особа отримує після її визнання такою в судовому порядку, про що виноситься ухвала. Тобто в цьому контексті йдеться про кредитора з усім переліком прав та обов'язків, що визначені в КУзПБ. У вузькому розумінні певних прав кредитора особа набуває і без такого статусу, набутого в судовому порядку (зокрема, саме по собі подання заяви з кредиторськими вимогами до боржника призводить до виникнення в такої особи певних прав, наприклад, права оскарження ухвали суду щодо своїх кредиторських вимог).

Так, певними особливостями характеризується статус тих заявників, які подали заяви з грошовими вимогами до боржника, на етапі попереднього засідання, у якому вирішується питання про визнання чи невизнання кредиторських вимог таких заявників. Останні в такому засіданні ще не є повноцінними кредиторами, оскільки ще немає ухвали про визнання їх вимог, але вже користуються певними процесуальними правами – зокрема, правом на оспорування вимог, заявлених іншими заявниками. Р. Поляков щодо цього зазначає, що в попередньому засіданні, нехай навіть з обмеженим процесуальним інструментарієм, все ж таки має місце змагальність сторін і, відповідно, здійснення правосуддя [8, с. 178]. Поряд із цим принцип змагальності в господарському суді впливає на весь процес формування і дослідження фактичного матеріалу, необхідного для розгляду справ, визначає дії сторін та інших учасників процесу зі збору й дослідження доказів, послідовність здійснення цих дій і їх правові наслідки, роль судді в такому процесі [9, с. 178].

Як зазначалося вище, висунення кредиторських вимог у справі про банкрутство відбувається шляхом подання відповідної заяви. Така заява згідно зі ст. 45 КУзПБ має містити:

– найменування боржника, його місцезнаходження, ідентифікаційний код юридичної особи або реєстраційний номер облікової картки платника податків, або серію та номер паспорта (для фізичних осіб, які через свої релігійні переконання відмовляються від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків та повідомили про це відповідний орган контролю і мають відмітку в паспорті);

– ім'я або найменування кредитора, його місцезнаходження або місце проживання, ідентифікаційний код юридичної особи або реєстраційний номер облікової картки платника податків, або серію та номер паспорта (для фізичних осіб, які через свої релігійні переконання відмовляються від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків та повідомили про це відповідний орган контролю і мають відмітку в паспорті);

– розмір вимог кредитора до боржника з окремим зазначенням суми неустойки (штрафу, пені);

– виклад обставин, що підтверджують вимоги до боржника, та їх обґрунтування;

– відомості про наявність заставного майна боржника, яке є забезпеченням вимог;

– перелік документів, що додаються до заяви.

До заяви в обов'язковому порядку додають докази сплати судового збору, докази надсилання копії заяви боржнику й розпоряднику майна, а також документи, що підтверджують грошові вимоги до боржника.

Заява підписується кредитором або його уповноваженим представником [1].

Однак заява кредитора, крім перелічених вимог, має відповідати також загальним нормам Господарського процесуального кодексу України. Наприклад, якщо письмові докази подаються в копіях, то вони мають бути засвідчені належним чином.

Якщо заяву кредитора подано без дотримання вимог КУЗПБ та Господарського процесуального кодексу України, суд залишає таку заяву без руху. В ухвалі про залишення заяви без руху суд повідомляє заявнику про недоліки заяви та строк, протягом якого він зобов'язаний

ний їх усунути, який не може перевищувати п'яти днів з дня вручення ухвали про залишення заяви без руху.

Кредиторські вимоги висувають не лише в процедурі розпорядження майном. Так, у заяві про відкриття провадження у справі про банкрутство, що подається кредитором, вказуються відомості про розмір вимог кредитора до боржника із зазначенням окремо розміру неустойки (штрафу, пені), яка підлягає сплаті, а в ухвалі про відкриття провадження у справі про банкрутство зазначається про визнання вимог кредитора та їх розмір.

Отже, на стадії подання заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство також здійснюється висування кредиторських вимог до боржника.

Ліквідаційна процедура в справі про банкрутство – одна з ключових стадій такої справи, під час якої відбувається реалізація майна банкрута й задоволення за рахунок вилучених від цього коштів вимог кредиторів. Реалізація майна банкрута в ліквідаційній процедурі в справі про банкрутство є «кульмінацією» всієї справи, оскільки саме на цьому етапі майно банкрута вибуває з його власності, а кредитори нарешті зможуть отримати реальне задоволення своїх вимог [10, с. 78]. У ліквідаційній процедурі також здійснюється висування кредиторських вимог до боржника, адже згідно із ч. 4 ст. 60 КУЗПБ у ліквідаційній процедурі господарський суд розглядає заяви з вимогами поточних кредиторів, які надійшли до господарського суду після офіційного оприлюднення повідомлення про визнання боржника банкрутом.

Висновки. Отже, правовий статус кредитора у справі про банкрутство є значно ширшим, ніж у цивільних правовідносинах, оскільки крім того, що особа є кредитором у зобов'язанні, необхідно подати до суду відповідну заяву з кредиторськими вимогами до боржника.

Висунення кредиторських вимог до боржника здійснюється:

- на стадії подання заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство;
- у процедурі розпорядження майном;
- у ліквідаційній процедурі.

Список використаних джерел

1. Кодекс України з процедур банкрутства : Закон України від 18 жовтня 2018 року № 2597-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2019. № 19. Ст. 74.
2. Бутирська І. А. Правове становище боржника у справі про банкрутство. *Науковий вісник Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича. Серія «Правознавство»*. 2013. Вип. 682. С. 66–70.
3. Поляков Р. Підстави відкриття провадження у справі про банкрутство (неспроможність) в Україні та в Німеччині. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 8. С. 87–94.
4. Бутирський А. А. Вирішення господарських спорів в Україні та країнах Східної Європи : дис.... д-ра юрид. наук : 12.00.04. Чернівці, 2015. 473 с.
5. Ніколенко Л. М. Дискреційні повноваження господарського суду: межі та умови їх реалізації. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер. Юриспруденція*. 2013. № 6-2. Т. 2. С. 32–36.
6. Грабован Л. Правовий статус кредиторів за Кодексом України з процедур банкрутства. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 10. С. 52–60.
7. Латинін О. А. Класифікація кредиторів у справах про банкрутство. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Право»*. 2011. Вип. 15. С. 22–27.
8. Поляков Р. Б. Попереднє засідання у справі про банкрутство (неплатоспроможність). *Держава та регіони. Серія «Право»*. 2023. № 2. С. 44–54.
9. Ніколенко Л. М. Реалізація основних принципів господарського судочинства при перегляді судових актів. *Часопис Київського університету права*. 2013. № 1. С. 174–180.
10. Бутирський А. А. Проблемні питання реалізації майна банкрута у ліквідаційній процедурі. *Економіка та право*. 2019. № 2. С. 78–83.

References

1. Kodeks Ukrainy z protsedur bankrutstva [Code of Ukraine on Bankruptcy Procedures]: Zakon Ukrainy vid 18 zhovtnia 2018 roku № 2597-VIII. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 2019. № 19. St. 74 [in Ukrainian].

2. Butyrska, I. A. (2013). Pravove stanovyshe borzhnyka u spravi pro bankrutstvo [The legal position of the debtor in a bankruptcy case]. *Naukovyi visnyk Chernivetskoho natsionalnoho universytetu im. Yu. Fedkovycha. Seriiia "Pravoznavstvo"*. Vyp. 682. S. 66–70 [in Ukrainian].
3. Poliakov, R. (2020). Pidstavy vidkryttia provadzhennia u spravi pro bankrutstvo (nespromozhnist) v Ukraini ta v Nimechchyni [Grounds for opening proceedings in a bankruptcy (insolvency) case in Ukraine and in Germany]. *Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i pravo*. № 8. S. 87–94 [in Ukrainian].
4. Butyrskyi, A. A. (2015). Vyrishennia hospodarskykh sporiv v Ukraini ta krainakh Skhidnoi Yevropy [Resolution of economic disputes in Ukraine and Eastern European countries]. Doctor's thesis. Chernivtsi. 473 s. [in Ukrainian].
5. Nikolenko, L. M. (2013). Dyskretsiini povnovazhennia hospodarskoho sudu: mezhi ta umovy yikh realizatsii [Discretionary powers of the commercial court: limits and conditions of their implementation]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Ser. Yurysprudentsiia*. № 6-2. T. 2. S. 32–36 [in Ukrainian].
6. Hrabovan, L. (2019). Pravovyi status kredytoriv za Kodeksom Ukrainy z protsedur bankrutstva [Legal status of creditors under the Code of Ukraine on Bankruptcy Procedures]. *Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i pravo*. № 10. S. 52–60 [in Ukrainian].
7. Latynin, O. A. (2011). Klasyfikatsiia kredytoriv u spravakh pro bankrutstvo [Classification of creditors in bankruptcy cases]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Seriiia "Pravo"*. Vyp. 15. S. 22–27 [in Ukrainian].
8. Poliakov, R. B. (2023). Poperednie zasidannia u spravi pro bankrutstvo (neplatospromozhnist) [Preliminary hearing in a bankruptcy case (insolvency)]. *Derzhava ta rehiony. Seriiia "Pravo"*. № 2. S. 44–54 [in Ukrainian].
9. Nikolenko, L. M. (2013). Realizatsiia osnovnykh pryntsyviv hospodarskoho sudochynstva pry perehliadi sudovykh aktiv [Implementation of the basic principles of economic justice when reviewing judicial acts]. *Chasopys Kyivskoho universytetu prava*. № 1. S. 174–180 [in Ukrainian].
10. Butyrskyi, A. A. (2019). Problemni pytannia realizatsii maina bankruta u likvidatsiinii protseduri [Problematic issues of the sale of bankrupt property in the liquidation procedure]. *Ekonomika ta pravo*. № 2. S. 78–83 [in Ukrainian].

Iarmolenko Oleksandr,

Candidate of Legal Sciences, Postdoctoral Student

(Donetsk State University of Internal Affairs, Kropyvnytskyi)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1414-5991>

SUBMISSION OF CREDITOR CLAIMS IN A BANKRUPTCY CASE

The article is devoted to the study of the features of presenting creditor claims in a bankruptcy case. The process of presenting creditors' claims to the debtor in the property disposal procedure is considered depending on the type of creditor in the bankruptcy case. Creditors in bankruptcy proceedings for claims that arose before the date of the opening of bankruptcy proceedings are obliged to submit written statements with claims against the debtor to the commercial court, as well as documents confirming them, within 30 days from the date of the official publication of the announcement of the opening of bankruptcy proceedings.

Until the debtor is declared bankrupt, disputes between the debtor and creditors who have current claims against the debtor are resolved within the bankruptcy case by considering them in the claim proceedings by the commercial court.

Secured creditors are obliged to submit a statement with monetary claims against the debtor during the bankruptcy proceedings in respect of claims that are unsecured, or subject to the waiver of security.

It is substantiated that the status of a creditor in a bankruptcy case in the broad sense is obtained by a person after his recognition as such in court, which is the subject of a ruling. A broad understanding refers to a creditor with the entire list of rights and obligations defined in the Code of Ukraine on Bankruptcy Procedures. In the narrow sense, a person acquires certain creditor rights even without such status acquired in court (in particular, the very submission of an application with creditor claims to the debtor leads to the emergence of certain rights for such a person, for example, the right to appeal a court ruling regarding his creditor claims).

Creditor claims are presented not only in the property disposal procedure. Thus, the application for the opening of bankruptcy proceedings, filed by the creditor, indicates the amount of the creditor's claims against the debtor, indicating separately the amount of the penalty (fine, penalty) that is subject to payment, and the resolution on the opening of bankruptcy proceedings states the recognition of the creditor's claims and their amount. It is argued that the presentation of creditor claims to the debtor is carried out: at the stage of submitting an application to open proceedings in a bankruptcy case; in the property disposal procedure; in the liquidation procedure.

Key words: *bankruptcy, insolvency, creditor, Code of Ukraine on Bankruptcy Procedures, property disposal, liquidation procedure.*

Надіслано до редколегії 10.12.2024